บทที่ 3

พัฒนาการและภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

การสืบสวนถึงปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาในบทก่อนได้ชี้ชัดว่าสถาบันอุดมศึกษานั้นเป็นสถาบันทางวิชาการที่สังคมมอบหมายให้ทำหน้าที่สร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางปัญญาและคุณธรรมแก่บุคคลและสังคม สถาบันอุดมศึกษามักจะได้รับการสถาปนาขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย ถ้านำเอาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษามาพิจารณาก็จะพบว่ามีแรงกระตุ้นหลายอย่างที่ก่อให้เกิดสถาบันอุดมศึกษาขั้นมหาวิทยาลัยขึ้นในประเทศไทย เมื่อย้อนไปพิจารณาตั้งแต่ระยะก่อนจะมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกจนถึงปัจจุบัน อาจจำแนกแรงกระตุ้นสำคัญ ๆ ได้เป็น 5 ประการ คือ

1. เป็นอิทธิพลของแนวความคิดจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดจากประเทศตะวันตก
2. ความต้องการกำลังคนของทางราชการ
3. พัฒนาการทางด้านการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย
4. การเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
5. การเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคทางการศึกษา

แนวความคิดจากต่างประเทศและความต้องการกำลังคนของทางราชการ

แรงกระตุ้น 2 ประการแรก คืออิทธิพลของแนวความคิดจากต่างประเทศ และความต้องการข้าราชการนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดสถาบันอุดมศึกษาในยุคก่อนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกขึ้นในประเทศไทย ยุคที่ประเทศไทยเริ่มรับอิทธิพลของแนวความคิดตะวันตก เข้ามาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารกิจการด้านต่าง ๆ ของรัฐเป็นอย่างมากเกิดขึ้นในรัชสมัยของ รัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การรับอิทธิพลของแนวความคิดจากตะวันตกเกี่ยวกับการอุดมศึกษานั้น อาจจะจำแนกได้เป็น 2 ทาง คือ ทางแรกเป็นแนวคิดที่ชาวต่างประเทศนำมาเผยแพร่ในประเทศไทย

และแนวทางที่สองเป็นแนวคิดที่ได้จากการเสด็จประพาสต่างประเทศขององค์พระมหากษัตริย์ และการดูงานการศึกษาณต่างประเทศ ของข้าราชการไทย ผู้ที่นำความคิดมาเผยแพร่ส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าและหมอสอนศาสนาที่มาค้าขายและเผยแพร่ศาสนาในประเทศไทย บุคคลเหล่านี้นอกจากจะทำหน้าที่หลักดังกล่าวแล้ว ยังมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้และแนวคิดใหม่เกี่ยวกับวิทยาการด้านต่าง ๆ เช่น ทางด้านการแพทย์ การพิมพ์หนังสือหรือกิจการที่เกี่ยวกับโรงพิมพ์ และการศึกษา เป็นต้น โดยเฉพาะในเรื่องการศึกษาขั้นสูงนั้นหมอสอนศาสนาชาวตะวันตก ในยุครัตนโกสินทร์หลายคนได้เสนอข้อคิดเห็นไว้ในลักษณะต่าง ๆ กัน เท่าที่พอจะประมวลได้และขอนำมาเป็นตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์บางกอก รีคอร์ดเดอร์ (Bangkok Recorder) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับแรกของไทย มีหมอบรัดเลย์ (Bradley) เป็นเจ้าของ และเป็นบรรณาธิการ ได้เสนอความคิดเรื่องการจัดตั้งมหาวิทยาลัยไว้ในฉบับประจำวันที่ 1 มิถุนายน 2408 คือเมื่อประมาณ 100 ปี มาแล้ว มีใจความว่า

"เมื่อไรจะมียูนิเวอร์ซิตี้ขึ้นในกรุงสยามบ้างเล่า คนชาวเมืองไทยที่เป็นเศรษฐีก็มีอยู่บ้าง ก็ควรที่คนทั้งหลายจะพร้อมใจกันตั้ง ที่สำนักนี้ ครูสั่งสอนศิลปศาสตร์วิชาการความรู้ และให้หัดแปลภาษาต่าง ๆ"[1]

ในตอนนั้นสถาบันอุดมศึกษาที่เรียกว่ามหาวิทยาลัยอย่างที่เรียกกันอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีคำไทยที่จะใช้ หนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวจึงยังคงใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษโดยยังเรียกว่าเป็นยูนิเวอร์ซิตี้ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2420 หมอแมกฟาแลน (McFarland) ผู้ซึ่งทำการเผยแพร่ศาสนาอยู่ที่เพชรบุรี ได้เสนอแผนการเป็นจดหมายเปิดผนึกถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อจะจัดตั้งวิทยาลัยที่กรุงเทพสำหรับให้การศึกษาแก่เด็กหนุ่มสาวของไทย ซึ่งคล้าย ๆ กับวิทยาลัยโรเบอร์ต หรือที่เรียกว่า Robert College ณ กรุงคอนสแตนติโนเบิล[2]

ใน พ.ศ. 2425 หนังสือพิมพ์สยามสมัยซึ่งมีหมอสมิธ (Smith) เป็นเจ้าของและบรรณาธิการได้เขียนลงประกาศในสยามสมัยเกี่ยวกับเรื่องมหาวิทยาลัยว่า

---

[1] *หนังสือจดหมายเหตุ* (Bangkok Recorder) เล่ม 1, 1 มิถุนายน จ.ศ. 1227 (พ.ศ. 2408), หน้า 37

[2] Siam Weekly Advertiser 16 May 1877, p. 3

"จะเปิดยูนิเวอร์ซิตี้สยาม ที่บางคอแหลม โดยรับนักศึกษาเข้าเรียนวิชาต่างๆ เพื่อที่จะเป็นคนมีปัญญาจะได้เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ เป็นกำลังแก่ราชการแผ่นดินสืบไป"[3]

อันนี้ก็เป็นเครื่องยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่า คำว่า "*มหาวิทยาลัย*" ก็ยังคงใช้การทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า University และจุดมุ่งหมายเท่าที่ปรากฏเป็นข่าวในยุคนั้นก็เป็นเรื่องของการพัฒนาปัญญาเพื่อผลิตกำลังคนเป็นกำลังแก่ราชการแผ่นดิน คือสนองความต้องการของราชการ

จะเห็นได้ว่าในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชาวต่างประเทศหลายคนได้เร่งเร้าให้มีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงที่เรียกกันในภายหลังว่ามหาวิทยาลัย แต่ประเทศไทยในยุคนั้นก็ยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการตามแนวคิดและการเร่งเร้าจากบุคคลหลายฝ่าย คงจัดตั้งได้ เฉพาะสถาบันระดับมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดที่ได้จากการเสด็จประพาสต่างประเทศของพระมหากษัตริย์ และการไปดูงานการศึกษา ณ ต่างประเทศของข้าราชการไทย ก็นับได้ว่ามีอิทธิพลต่อพัฒนาการของอุดมศึกษาในประเทศไทยเป็นอันมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ได้เสด็จประพาสต่างประเทศ นอกเหนือจากการเสด็จประพาสสิงคโปร์ใน พ.ศ. 2414 และประเทศอินเดียใน พ.ศ. 2415 แล้วยังได้เสด็จประพาสยุโรปอีก 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2440 และ 2450 ผลของการเสด็จประพาสยุโรปทั้งสองครั้งนี้ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ประเทศชาติไปในทางที่ก้าวหน้าขึ้นหลายประการ โดยเฉพาะในทางการศึกษานั้น ระหว่างที่เสด็จประทับอยู่ในยุโรปได้ทรงสังเกตเห็นว่า นักเรียนไทยที่ส่งไปเรียนที่นั่นกว่าจะสำเร็จการศึกษาก็ต้องใช้เวลานานพอสมควร ทำให้สิ้นเปลืองพระราชทรัพย์เกินความจำเป็น จึงมีพระราชดำรัสให้พระยาวิสุทธ์สุริยศักดิ์ (หม่อมราชวงศ์ เปีย มาลากุล) อัครราชทูตไทยประจำอังกฤษ และพระยาสุริยานุวัติ (เกิด บุนนาค) อัครราชทูตไทยประจำฝรั่งเศส ทำการสืบสวนแบบแผนการจัดศึกษาในประเทศทั้งสอง แล้วเรียบเรียงขึ้นเป็นรายงานเพื่อกราบถวาย

---

[3] *จดหมายเหตุสยามไสมย* อ้างโดย ชจร สุขพานิช จดหมายสยามไสมยของหมอสมิธ พ.ศ. 2425–2429 ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย (2508)

บังคมทูล พระยาวิสุทธิ์สุริยศักดิ์ ได้ทำรายงานการศึกษาซึ่งพิจารณาจากการศึกษาของประเทศอังกฤษส่งเข้ามาทูนเกล้าถวายใน พ.ศ. 2441 เป็นข้อเสนอที่ละเอียดครอบคลุมทุกด้านของการศึกษา ในตอนแรกของรายงานได้กล่าวถึงการศึกษาของประเทศอังกฤษว่าแบ่งเป็นการศึกษา 3 ขั้น หรือ 3 ระดับคือระดับที่หนึ่งเรียกว่า ประถมศึกษา รับเด็กเข้าเรียนตั้งแต่อายุ 9 ปี ออกจากโรงเรียนเมื่ออายุ 13 ปี ระดับที่สอง คือ มัชฌิมศึกษา หรือที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า Public School รับเด็กเมื่ออายุ 14 ปี ออกจากโรงเรียนเมื่ออายุ 19 ปี ระดับที่สาม เรียกว่า ปัจฉิมศึกษา หรือ University เริ่มรับเด็กอายุ 19 และจบเมื่ออายุ 22 ปี ในตอนที่สองของรายงานได้เปรียบเทียบการศึกษาของอังกฤษไว้ว่า ระดับประถมศึกษานั้นควรจะเป็นชั้นประมาณประโยค 2 ระดับมัชฌิมศึกษาเป็นพวกที่ผ่านประโยค 2 และประโยค 3 ไปแล้ว เพื่อจะเข้ามหาวิทยาลัย และในชั้นปัจฉิมศึกษาของอังกฤษก็อาจจะเทียบได้กับผู้ที่เรียนอยู่ในระดับประโยค 3 และประโยค 4 ของไทย ซึ่งต่ำกว่าชั้นที่จะเข้ามหาวิทยาลัยของอังกฤษอยู่เล็กน้อย[4]

จากรายงานฉบับดังกล่าว คำ *อุดมศึกษา* ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันในสมัยรัชกาลที่ 5 เคยใช้คำว่าปัจฉิมศึกษา คือเป็นการศึกษาชั้นสุดท้ายชั้นสูงสุดรวมทั้งในระดับมัธยมศึกษาก็เรียกว่าเป็นมัชฌิมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาระดับกลาง คำเหล่านี้ในยุคปัจจุบันไม่ได้นำมาใช้ ข้อเสนอเปรียบเทียบการจัดการศึกษาตามแนวของประเทศอังกฤษ ที่พระยาวิสุทธิ์สุริยศักดิ์กราบถวายบังคมทูลเสนอมานี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพอพระทัยเป็นอย่างมากและทรงมีพระราชหัตถเลขาชมเชยไปตอนหนึ่งว่า

"เราขอชมความอุตสาหะพยายามและความคิดตริตรองโดยรอบคอบและเฉียบแหลมของพระยาวิสุทธิ์ฯ ซึ่งได้คิดอ่านแนะนำมายังกระทรวงในครั้งนี้เป็นอันมาก และขอยืนยันว่าได้เห็นชอบในความคิดนั้นทุกอย่าง"[5]

สำหรับพระยาสุริยานุวัติ ได้มีหนังสือว่าด้วยการจัดการศึกษาของประเทศฝรั่งเศสมายังเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เสนาบดีกระทรวงธรรมการเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2441 โดย

---

[4] ประพัฒน์ ตรีณรงค์ *ชีวิตและงานเจ้าพระยาพระเสด็จ* (พระนคร: สำนักพิมพ์ อุดมศึกษา, 2504), หน้า 212

[5] *พระราชหัตถเลขาและหนังสือกราบบังคมทูลของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี* พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท่านผู้หญิงเสงี่ยม ณ วัดเทพศิรินทราวาส 12 เมษายน 2504 หน้า 262

มีความเห็นว่าการที่ส่งนักเรียนไทยไปเรียนที่ฝรั่งเศสนั้นไม่ได้ผล ควรส่งไปเรียนประเทศเยอรมนีจะดีกว่า นอกจากข้อเสนอและข้อคิดเห็นของอัครราชทูตทั้งสองแล้ว ในสมัยนั้นก็ยังมีข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอื่น ๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศอีกหลายความเห็นด้วยกัน เช่น ความเห็นของนายชุบ เปรียญ เกี่ยวกับวิธีการจัดโรงเรียนกรุงเยอรมันเป็นต้น[6]

ในปี พ.ศ. 2441 กรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ ได้เรียบเรียงโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 ขึ้น โดยได้รวบรวมความเห็นของพระยาวิสุทธ์สุริยศักดิ์เข้ากับดำริการจัดรูปการศึกษาเดิมของกรมเข้าด้วยกัน โครงการดังกล่าวเป็นแต่เพียงโครงร่างของกรม ยังมิได้มีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการ แต่ก็นับได้ว่าเป็นแรงกระตุ้นอย่างสำคัญที่จะก่อให้เกิดการพิจารณาจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกขึ้นในประเทศไทย โครงการดังกล่าวนั้นได้เสนอแนวคิดในเรื่องของการศึกษาระดับสูงหรืออุดมศึกษาไว้เป็น 3 ตอน ด้วยกัน คือ ในตอนที่ 1 ว่าด้วยลำดับชั้นของการศึกษาสามัญแบ่งเป็น 4 ลำดับ คือ การเล่าเรียนเบื้องแรกที่เรียกว่ามูลศึกษา การเล่าเรียนเบื้องต้น ที่เรียกว่าประถมศึกษาการเล่าเรียนเบื้องกลาง หรือมัธยมศึกษาและการเล่าเรียนเบื้องสูงสุดคืออุดมศึกษา ในเรื่องลำดับชั้นของโรงเรียนก็ถือเอาวิทยาลัยหรือสกลวิทยาลัยเป็นสถานที่เรียนชั้นสูงสุด ซึ่งนับได้ว่าเป็นโครงการการศึกษาฉบับแรกที่พูดถึงการศึกษาชั้นสูงในประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้อธิบายเรื่องของสกลวิทยาลัย ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษา เทียบเท่ามหาวิทยาลัยไว้ตอนท้ายของโครงการข้อ 11 ว่า เมื่อโรงเรียนเบื้องต้นประถมศึกษา และเบื้องกลางมัธยมศึกษาได้จัดตั้งขึ้นเป็นแผนสำเร็จดีแล้ว ก็เป็นทางที่จะเป็นได้ในการตั้งสกลวิทยาลัยขึ้นในกรุงเทพเพื่อการอุดหนุนการศึกษาสูงสุด และสำหรับให้ดีกรีในวิชาการต่าง ๆ แต่สกลวิทยาลัยนั้นจะจัดยังไม่ได้จนกว่าจะจัดตั้งโรงเรียนฝึกสอนความรู้วิชาชั้นต่ำ และชั้นกลางมั่นคงแล้วจึงตั้งได้ ได้มีหมายเหตุไว้ด้วยว่า "ในปีสุวรรณาภิเษก ถ้าจะเป็นได้จะได้รวมมหามงกุฎราชวิทยาลัย เป็นส่วนวิทยาลัยสำหรับวินัยและศาสตร์ มหาธาตุวิทยาลัยเป็นวิทยาลัยสำหรับกฎหมายโรงเรียนแพทยากรเป็นวิทยาลัยสำหรับแพทย์ มีหอสกลวิทยาขึ้นแห่งหนึ่งรวมวิทยาลัยต่าง ๆ เหล่านี้เข้าเป็นรัตนโกสินทร์สกลวิทยาลัย[7]

---

[6] ไพฑูรย์ สินลารัตน์, *"พัฒนาการของการมหาวิทยาลัยในประเทศไทย"* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2516) หน้า 19

[7] บุญเจือ องคประดิษฐ์, *ความเป็นมาของการบริหารการศึกษา* (พระนคร: กรมวิชาการ, 2504), หน้า 15-16

จากโครงการฉบับนี้ก็ได้เกิดคำใหม่ขึ้นอีกคำหนึ่งในวงการอุดมศึกษาในยุคนั้น คือ คำ *สกลวิทยาลัย* ซึ่งถือว่าเป็นประเภทของสถาบันการศึกษาขั้นสูงที่เทียบได้กับมหาวิทยาลัยในยุคปัจจุบัน รวมทั้งได้มีแนวความคิดที่จะรวมเอาสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่แล้วในยุคนั้น ๆ รวมเข้าเป็นรัตนโกสินทร์สกลวิทยาลัยด้วย ก็เป็นทำนองที่จะตั้งสถานศึกษาขั้นอุดมศึกษาที่อาจเรียกได้ว่าเป็นมหาวิยาลัยแห่งกรุงเทพฯ จะเห็นได้ว่าการอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยนั้นได้เริ่มมีการกล่าวถึงอย่างเป็นหลักฐานในโครงการศึกษาของชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2441 โดยมีชื่อเรียกว่า *รัตนโกสินทร์สกลวิทยาลัย* มุ่งหมายที่จะรับผู้เข้าเรียนที่มีอายุระหว่าง 18–22 ปี แต่กระทรวงธรรมการก็ยังไม่สามารถจัดการศึกษาถึงระดับนี้ได้ในระยะเวลาดังกล่าว คงจัดได้เฉพาะโรงเรียนอาชีพเป็นบางแห่งเท่านั้น

อิทธิพลของแนวความคิดจากต่างประเทศ และความต้องการกำลังคนของทางราชการ เป็นแรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดสถาบันอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาและการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น เป็นแห่งแรกในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2459 คือเมื่อประมาณ 58 ปีที่แล้วมาสถาบันการศึกษาขั้นสูง ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาด้านวิชาชีพระดับต่ำกว่าปริญญาในยุคก่อนการสถาปนามหาวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทย มีอยู่ 5 สถาบัน คือ

1. โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ของกระทรวงธรรมการ เปิดสอนสมัยแรกเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2435 ชื่อว่า โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ทำหน้าที่ผลิตครูประถม โรงเรียนนี้เปิดสอนระดับครูมัธยม เมื่อ พ.ศ. 2446 พอถึง พ.ศ. 2456 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนฝึกหัดครู เพื่อให้สอดคล้องกับประกาศโครงการศึกษาที่จัดให้การฝึกหัดครูอยู่ในสายวิสามัญศึกษา ซึ่งในสมัยนั้นหมายถึงสายวิชาชีพ ต่อมาโรงเรียนนี้ได้รวมเข้าเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ซึ่งได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2459

2. โรงเรียนราชแพทยาลัย การศึกษาด้านการแพทย์ในประเทศไทยเริ่มต้นโดยมีการประกาศจัดตั้งโรงเรียนสอนวิชาชีพเบื้องต้นเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2432 รับผู้ที่อ่านออกเขียนได้เข้าเรียน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2437 เรียกชื่อโรงเรียนว่า *โรงเรียนแพทยากร* ในปี พ.ศ. 2443 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จ

พระบรมราชินีนาถเสด็จไปทรงเปิดตึกและพระราชทานนามว่า *ราชแพทยาลัย* ซึ่งต่อมาได้ขยายหลักสูตรเป็น 4 ปี นับได้ว่าเป็นการศึกษาวิชาชีพด้านการแพทย์ระดับอุดมศึกษา โรงเรียนราชแพทยาลัยนี้ได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2459

3. โรงเรียนมหาดเล็ก โรงเรียนนี้ถือกำเนิดมาจากสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้จัดตั้งขึ้น ใน พ.ศ. 2442 ตามโครงการที่สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ และพระยาวิสุทธิ์สุริยศักดิ์ได้ร่างขึ้นทูนเกล้าถวาย ปฐมเหตุของการจัดตั้งสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือนนั้นสืบเนื่องมาจากพระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพว่า

"ขุนนางที่เป็นขึ้นมาใหม่ ๆ ในชั้นนี้ ไม่ใคร่ทรงรู้จัก แต่ก่อนมาลูกผู้ดีที่จะทำราชการย่อมถวายตัวเป็นมหาดเล็กตั้งแต่รุ่นหนุ่ม ในเวลาเป็นมหาดเล็กได้เข้าเฝ้าแหนรับราชการอยู่ในราชสำนักทรงรู้จักแทบทุกคน"[8]

สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ จึงได้ร่วมกับพระยาวิสุทธิ์สุริยศักดิ์ คิดแก้ไขและทำโครงการถวาย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงพอพระราชหฤทัย และโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือนขึ้น สำนักฝึกหัดนี้ได้รับการยกฐานะเป็นโรงเรียนมหาดเล็ก ในพ.ศ. 2445 และต่อมาใน พ.ศ. 2453 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นเป็น *โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 5 หลังจากนั้นอีก 6 ปี โรงเรียนนี้ก็ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

4. โรงเรียนปกครองของกระทรวงมหาดไทย ได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2442 เพื่อฝึกอบรมบุคคลออกไปเป็นข้าราชการฝ่ายปกครอง โรงเรียนการปกครองนี้จัดขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค คือในระดับมณฑลต่าง ๆ เช่น อยุธยา พิษณุโลก ปราจีนบุรีเป็นต้น เมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นใน

---

[8] รอง ศยามานนท์ และคณะ, ***ประวัติจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย 2459-2509*** (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509), หน้า 2.

พ.ศ. 2445 กระทรวงมหาดไทยจึงโอนนักเรียนของกระทรวงนั้นทั้งหมดไปเป็นนักเรียนของโรงเรียนมหาดเล็ก และครูทุกคนก็โอนไปเป็นครูของโรงเรียนมหาดเล็กนั้นด้วย

5. โรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม จัดตั้งตั้งแต่ พ.ศ. 2440 โดยมีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงเป็นผู้ดำเนินงาน ในระยะแรกยังมิได้รับฐานะเป็นโรงเรียนหลวง จนกระทั่ง พ.ศ. 2454 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงประกาศให้โรงเรียนกฎหมายเป็นสถาบันอุดมศึกษาขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 จึงโอนไปสมทบกับคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย และในปีถัดไปก็ถูกโอนไปสมทบเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

สถาบันอุดมศึกษาทั้ง 5 แห่งนี้ ถือได้ว่าเป็นสถานศึกษาชั้นสูงก่อนการก่อตั้งมหาวิทยาลัย ได้รับการจัดตั้งขึ้นจากแรงกระตุ้นสำคัญ 2 ประการ คืออิทธิพลของแนวความคิดต่างประเทศ และความต้องการกำลังคนทางด้านราชการ ลักษณะของโรงเรียนจึงเป็นสถาบันวิชาชีพเฉพาะทางตามความจำเป็นของสังคมยุคนั้น สถานศึกษาเหล่านี้มุ่งผลิตคนออกไปรับราชการ แนวความคิดเรื่องการจัดการศึกษาในยุคก่อนจัดตั้งมหาวิทยาลัยนี้แยกการศึกษาออกเป็น 2 สาย คือ สาย*สามัญ* กับ สาย*วิสามัญ* สายสามัญเป็นการเรียนวิชาการและความรู้อันเป็นวิทยาการทั่วไปเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทางสติปัญญาและมีความประพฤติดี คือ เน้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ส่วนสายวิสามัญเน้นการศึกษาด้านอาชีพต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้เพียงพอที่จะประกอบอาชีพได้ การศึกษาทั้งสองสายจัดเป็น 3 ระดับ คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในสมัยนั้น ซึ่งได้แก่ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ โรงเรียนราชแพทยาลัย โรงเรียนมหาดเล็ก โรงเรียนปกครอง และโรงเรียนกฎหมายต่างก็เน้นวิสามัญศึกษา คือ วิชาชีพเฉพาะทาง เป็นสำคัญ นอกเหนือจากเป็นแหล่งผลิตกำลังคนเพื่อประโยชน์ของทางราชการแล้ว โรงเรียนเหล่านี้ยังเป็นรากฐานของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทยด้วย โดยที่ได้มีการรวมสถาบันอุดมศึกษาเหล่านี้เข้าด้วยกันแล้วสถาปนาขึ้นเป็นจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2459

มหาวิทยาลัยในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองมีเพียงแห่งเดียว คือ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับการสถาปนาขึ้นในปี พ.ศ. 2459 โดยการยกฐานะ

โรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย และขยายการอุดมศึกษาให้มีขอบข่ายกว้างขวางขึ้น ดังจะเห็นได้จากข้อความตอนหนึ่งในประกาศประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็นจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ความว่า

> "บัดนี้ทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะขยายการศึกษาในโรงเรียนนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น คือไม่เฉพาะสำหรับผู้ที่จะเล่าเรียนเพื่อรับราชการเท่านั้น ผู้ใดที่มีความประสงค์จะศึกษาวิชาชั้นสูงก็ให้เข้าเรียนในโรงเรียนนี้ได้ทั่วกัน เหตุฉะนั้นควรประดิษฐานขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ให้เหมาะแก่ความต้องการแห่งสมัยเสียทีเดียว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นมหาวิทยาลัย พระราชทานนามว่า "จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย" เพื่อเป็นอนุสาวรีย์สมพระเกียรติแห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง"[9]

ประกาศฉบับนี้ประกาศ ณ วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย จึงถือเอาวันนี้เป็นวันแห่งการสถาปนามหาวิทยาลัย พระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทยนั้น ต้องการที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาวิชาชั้นสูง นอกเหนือจากการผลิตข้าราชการหรือการเป็นสถาบันวิชาชีพเฉพาะทาง จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาจึงกว้างขวางขึ้น แต่ในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยก็ยังดำเนินไปตามแนวทางของการศึกษาสายวิชาชีพระดับสูง โดยยังคงมุ่งผลิตข้าราชการให้กับกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เป็นงานหลัก จึงถือได้ว่ามหาวิทยาลัยในยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองได้รับการสถาปนาขึ้น และดำเนินกิจการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในด้านการฝึกฝนอาชีพให้แก่ประชาชน เพื่อรับใช้ราชการและการยังชีพเป็นสำคัญ ภารกิจของมหาวิทยาลัยจึงยังไม่สมบูรณ์ตามหลักการและอุดมคติของมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง

พัฒนาการทางด้านการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นการ

---

[9] *เรื่องเดียวกัน* หน้า 36

ปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในปี พ.ศ. 2475 คณะราษฎร์ก็ได้เน้นความสำคัญของการศึกษา โดยประกาศหลักการแน่ชัดว่าจะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาในมหาวิทยาลัยก็ได้มีการวางแนวทางปรับปรุงและขยายการศึกษา ด้านปริมาณและคุณภาพของสาขาวิชาที่เปิดสอน และความเป็นอิสระในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย การนำระบอบประชาธิปไตยเข้ามาใช้ในประเทศไทยก่อให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาประชาชนให้เข้าใจระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง พัฒนาการทางด้านการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงได้กลายเป็นแรงกระตุ้นสำคัญประการที่สามที่มีผลโดยตรงต่อการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่สองของประเทศไทย และเป็นแห่งแรกที่เกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงถือได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ถือกำเหนิดในยุคประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองนั้นจัดตั้งขึ้นตามเจตน์จำนงของคณะรัฐบาลหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางด้านการเมืองและการปกครองให้กว้างขวางออกไป เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย นโยบายสำคัญในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองก็คือ การเสริมสร้างความพร้อมและวุฒิภาวะทางการเมืองในหมู่ประชาชน ดังจะเห็นได้จากคำกราบบังคมทูลของผู้ประศาสน์การในพิธีเปิดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2477 ความว่า

"ยิ่งในสมัยที่ประเทศของเราดำเนินการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญเช่นนี้แล้ว เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีมหาวิทยาลัยสำหรับประสาทความรู้ในวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแก่พลเมืองให้มากที่สุดที่จะเป็นได้ เปิดโอกาสให้แก่พลเมืองที่จะใช้เสรีภาพในการศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติสืบไป"[10]

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2476 เกิดจากการยกฐานะโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรมขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย รวมทั้งการโอนคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยมาขึ้นต่อมหาวิทยาลัย

---

[10] วิษณุ เปรื่องงาม *นิทรรศการวันธรรมศาสตร์* (พระนคร; โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2513)

นี้ด้วย ในระยะแรกตั้งเปิดสอนวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และการทูต ในระยะหลังจึงได้เพิ่มสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์อื่น ๆ เช่น พาณิชยศาสตร์และการบัญชี สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และวารสารศาสตร์ เป็นต้น แต่ก็ยังคงสภาพเป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นทางด้านสังคมศาสตร์เป็นหลักอยู่แม้ในปัจจุบัน

การจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นหัวเลี้ยวสำคัญของการอุดมศึกษาในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาชั้นอุดมศึกษาที่กว้างขวางขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะทางด้านพัฒนาการทางด้านกฎหมายและการเมืองเป็นสำคัญจัดเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง มหาวิทยาลัยนี้จึงมีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจและเป็นต้นเค้าของความคิดในการวางรูปแบบการจัดมหาวิทยาลัยในสมัยต่อ ๆ มาด้วยอีกแห่งหนึ่งควบคู่กันไปกับจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ลักษณะเฉพาะของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองในระยะแรกตั้งมีดังนี้

1. เป็นมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชา เปิดรับนักศึกษาโดยไม่มีการสอบคัดเลือก ไม่บังคับให้ทุกคนต้องมาเรียนตามปกติ ถือเอาผลการสอบไล่เป็นสำคัญ ซึ่งลักษณะเช่นนี้แม้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปัจจุบันจะเลิกระบบตลาดวิชาไปแล้ว แต่ก็เป็นต้นแบบที่นำมาจัดที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงอย่างที่จัดอยู่ในปัจจุบัน

2. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นสาขาวิชาเฉพาะทาง คือเน้นเฉพาะทางด้านกฎหมายและการเมือง ซึ่งแม้ในปัจจุบันจะขยายวงวิชาการกว้างขวางขึ้น แต่ยังจำกัดอยู่ในสาขาสังคมศาสตร์ การจัดตั้งมหาวิทยาลัยเฉพาะทางขึ้นโดยตั้งชื่อตามศาสตร์ที่เปิดสอนตามแนวมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ได้กระทำกันต่อมาอีกหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และศิลปากร เป็นต้น การจัดตั้งมหาวิทยาลัยเฉพาะทางแบบนี้อาจจะก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้เมื่อมหาวิทยาลัยได้ขยายตัวเพิ่มสาขาวิชามากขึ้นจนในที่สุดชื่อมหาวิทยาลัยไม่ครอบคลุมศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่เปิดสอนทั้งหมด ในบางแห่งก็ได้มีการเปลี่ยนชื่อเสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เปลี่ยนชื่อมาเป็นมหาวิทยาลัยมหิดล ส่วนที่กำลังมีปัญหาเรื่องชื่อว่าควรจะเปลี่ยนหรือไม่ในระยะนี้ได้แก่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยทั้งในยุคก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง และหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึง พ.ศ. 2500 มีลักษณะเป็นสถาบันวิชาชีพชั้นสูงเฉพาะสาขา เกิดขึ้นจากแรงกระตุ้น 3 ประการ คือ อิทธิพลของแนวความคิดจากต่างประเทศ ความต้องการกำลังคนของทางราชการและพัฒนาการทางด้านการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย หลังจากการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองแล้วใน พ.ศ. 2486 ก็ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยพร้อมกันอีก 3 แห่ง จัดเป็นมหาวิทยาลัยตามความต้องการของหน่วยงานระดับกระทรวง เพื่อสนองความต้องการกำลังคนของกระทรวงเจ้าสังกัด ประกอบด้วย

1. มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ตั้งขึ้นตามความต้องการของกระทรวงสาธารณสุข โดยแยกกิจการด้านแพทยศาสตร์ของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยมาตั้งเป็นมหาวิทยาลัยใหม่ มีฐานะเป็นกรมในกระทรวงสาธารณสุข มีหน้าที่จัดการศึกษา ตรวจค้น และส่งเสริมแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เภสัชกรรมศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ กับวิชาพยาบาลผดุงครรภ์และอานามัย[11]

2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการสนับสนุนวิชาการด้านเกษตรกรรมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยให้รวมกิจการของวิทยาลัยเกษตรกรรมที่บางเขนเข้ากับโรงเรียนวนศาสตร์ของกรมป่าไม้ ที่จังหวัดแพร่ ยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีหน้าที่จัดการศึกษา ค้นคว้า และส่งเสริมวิชาการเกษตรศาสตร์ และวิชาอื่น ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับวิชาเกษตรศาสตร์[12]

3. มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดตั้งขึ้นโดยยกฐานะโรงเรียนศิลปากรขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ ดังมีกล่าวไว้ในประวัติของมหาวิทยาลัยศิลปากรตอนหนึ่งว่า "ได้จัดงานศิลปกรรมของนักเรียนโรงเรียนศิลปากรขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2481 ในสมัยนั้น ฯพณฯ จอมพล แปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้มาชมงานแสดงศิลปหัตถกรรมของนักเรียนโรงเรียนศิลปากร และมาชมการแสดงครั้งนั้น ฯพณฯ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้สังเกตเห็นความ

---

[11] พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ พุทธศักราช 2486 มาตรา 4

[12] พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พุทธศักราช 2486 มาตรา 4

ก้าวหน้าของสถานศึกษาแห่งนี้ ประกอบกับได้ตระหนักว่า ศิลปะเป็นวัฒนธรรมอันสำคัญยิ่งสาขาหนึ่งของชาติที่จำเป็นต้องบำรุงรักษา ส่งเสริมให้ก้าวหน้า ให้เพียงพอกับความต้องการของประเทศ จึงได้มีบัญชาให้อธิบดีกรมศิลปากรซึ่งขณะนั้นได้แก่พระยาอนุมานราชธน ดำเนินการร่างพระราชบัญญัติยกฐานะโรงเรียนศิลปากรขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร[13] มหาวิทยาลัยแห่งนี้จึงมีหน้าที่ในระยะแรกตั้ง คือ จัดการศึกษาวิชาประติมากรรม จิตรกรรม ดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์ วิชาโบราณคดี และวิชาช่างศิลปะอย่างอื่น"[14]

กล่าวโดยสรุป มหาวิทยาลัยที่ได้รับการสถาปนาขึ้น นับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2459 ซึ่งเป็นปีที่ตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทยจนถึงปี พ.ศ. 2486 มีอยู่ 5 แห่ง ด้วยกัน คือ จุฬาลงกรณมหาวิทยาผัย ซึ่งได้รับการสถาปนาขึ้นในปี พ.ศ. 2459 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2477 มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ จัดตั้งใน พ.ศ. 2486 ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันอุดมศึกษาเหล่านี้มีลักษณะเป็นสถาบันวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงเฉพาะทางที่ได้รับการยกฐานะขึ้นมาจากสถาบันอุดมศึกษาระดับโรงเรียนวิชาชีพ และคงสภาพเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางโดยเฉพาะในระยะแรกตั้ง ถ้าพิจารณาจากการตั้งชื่อ จะพบว่ามีแห่งเดียวที่ตั้งชื่อเป็นเกียรติแก่บุคคลได้แก่จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ส่วนอีก 4 แห่งตั้งชื่อตามศาสตร์หรือสาขาวิชาเฉพาะทางที่เปิดสอน ต่อมาภายหลังจึงได้เปลี่ยนแปลงชื่อไปบ้างเพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองได้ตัดคำว่าการเมืองออกไป เมื่อ พ.ศ. 2495 ชื่อที่อยู่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เปลี่ยนเป็น มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศิลปากรยังคงใช้ชื่อเดิมส่วนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำลังมีความเคลื่อนไหวจากนิสิตที่จะขอให้เปลี่ยนชื่อ ซึ่งผลจะเป็นประการใดจะต้องติดตามกันต่อไป

การเร่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

พัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาในระยะหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจากจะได้รับแรงกระตุ้นจากพัฒนาการทางด้านการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิป-

---

[13] มหาวิทยาลัยศิลปากร, *ที่ระลึกงานฉลองครบ 24 ปี* (พระนคร: บริษัทบพิธจำกัด 2511) หน้า 3

[14] พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช 2486 มาตรา 4

ไทย แล้วการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติก็เป็นแรง กระตุ้นสำคัญอีกประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอุดมศึกษาเป็นอันมาก การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นในช่วงของรัฐบาลปฏิวัติ พ.ศ. 2501 ถือได้ว่าเป็นการปฏิรูปการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยครั้งสำคัญที่มีผลต่อปัจจุบันและอนาคตของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. **การพิจารณารวมมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้อยู่ในสังกัดเดียวกัน** เป็นการตั้งครอบครัวมหาวิทยาลัยขึ้นใหม่ เพื่อให้การประสานงานดีขึ้น และให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน สืบเนื่องมาจากการที่ในยุคก่อนรัฐบาลปฏิวัติ พ.ศ. 2501 นั้น สถาบันอุดมศึกษาสังกัดอยู่ในการะทรวงทบวงกรมต่าง ๆ หลายหน่วย เมื่อมาถึงสมัยรัฐบาลปฏิวัติ พ.ศ. 2501 ก็ได้พิจารณาเห็นว่า การศึกษามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมกับการศึกษาเป็นไปโดยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา จึงได้มีการพิจารณาที่จะรวมสถาบันอุดมศึกษาระดับมหาวิทยาลัยให้อยู่ในสังกัดเดียวกัน ก่อนที่จะถึงสมัยของรัฐบาลปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. 2901 นั้น ความพยายามในการที่จะให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ อยู่ภายใต้หน่วยประสานงานระดับชาติอันเดียวกันก็ได้เกิดขึ้น คือใน พ.ศ. 2499 ได้มีการตั้งสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติขึ้นเพื่อที่จะให้มาตรฐานการศึกษาตลอดจนการจัดวางหลักสูตรการจัดตั้งคณะหรือแผนกวิชา การแต่งตั้งศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน และอยู่ในระดับเดียวกับมาตรฐานของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ต้นเค้าความคิดในการที่จะมีหน่วยประสานงานกลางระดับชาติ ประสานกิจการของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นั้นอันที่จริงก็ได้ปรากฏมาตั้งแต่ตอนที่ เซอร์ ชารลส์ ดาร์วิน (Sir Charles Darwin) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิทยาศาสตร์จากประเทศอังกฤษ ซึ่งองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ส่งมาศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของวิทยาศาสตร์ในประเทศไทย และได้ทำรายงานเสนอต่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่ง สหประชาชาติใน พ.ศ. 2497 ท่านผู้นี้นอกจากจะให้ความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาพัฒาการทางด้านวิทยาศาสตร์ในประเทศไทยแล้ว ก็ยังได้เน้นความสำคัญของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาวิชาการด้านต่าง ๆ นอกเหนือจากทางด้านวิทยาศาสตร์ โดยได้เสนอรายงานที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย 2 ประการใหม่ ๆ คือ [15]

---

[15] Sir Charls Darwin, *Science in Thailand* (Bangkok: Chulalongkorn University Duplicating Center, 1993)

ประการแรก เซอร์ ชารลส์ ดาร์วิน (Sir Charles Darwin) ได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างภารกิจ ของมหาวิทยาลัยกับสถาบันการศึกษาระดับที่ต่ำกว่ามหาวิทยาลัย หรือโรงเรียน ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับเรื่องความแตกต่างระหว่างภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาที่เรียกว่ามหาวิทยาลัยกับสถาบันระดับโรงเรียนนั้น ท่านผู้นี้ได้ชี้ให้เห็นว่า โดยปกติสถาบันการศึกษาระดับที่ต่ำกว่ามหาวิทยาลัย ก็มักจะเน้นภารกิจทางด้านการสอนเป็นประการสำคัญ แต่มหาวิทยาลัยนอกเหนือจากจะเน้นทางด้านการสอนเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งแล้ว หน้าที่ทางด้านที่เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าขั้นสูงหรือวิจัยก็เป็นหน้าที่สำคัญ หน้าที่ประการที่สองนี้เกี่ยวพันกับเรื่องการวิจัยค้นคว้าเพื่อบุกเบิกแสวงความรู้ใหม่เพื่อจะใช้ประโยชน์สำหรับการสอน และสำหรับการพัฒนาประเทศชาติ เซอร์ ชารลส์ ดาร์วิน ได้เน้นหน้าที่ทั้งสองประการคือ ทั้งทางด้านการสอนและการวิจัยค้นคว้าว่าเป็นหน้าที่หลัก และโดยเฉพาะหน้าที่ประการที่สองเป็นหน้าที่ที่ทำให้มหาวิทยาลัยแตกแต่จากสถาบันการศึกษาระดับอื่น และเท่าที่ได้มาศึกษาสภาวะในระยะนั้นก็พบว่า มหาวิทยาลัยที่มีอยู่ 5 แห่ง ในขณะนั้นยังมิได้ทำหน้าที่ทางด้านการวิจัยค้นคว้าเท่าที่ควรจะเป็น

ประการที่สอง องค์ประกอบของสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ควรจะเป็นส่วนประกอบสำคัญของมหาวิทยาลัย เซอร์ ชารลส์ ดาร์วิน ได้ชี้ให้เห็นในรายงานฉบับนั้นว่า ในสภาพที่เป็นอยู่ในระยะนั้นมหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งในประเทศไทยเป็นสถาบันวิชาการชั้นสูงเฉพาะทางที่เน้นสาขาวิชาการหรือวิชาชีพด้านใดด้านหนึ่ง ยังมิได้มีองค์ประกอบของศาสตร์หรือสาขาวิชาการและวิชาชีพต่างๆ ที่กว้างขวางในลักษณะที่จะเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบตามมาตรฐานสากล ถ้าหากองค์ประกอบของสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งในสภาพที่เป็นอยู่ในปี พ.ศ. 2497 เน้นเฉพาะสาขาวิชาเช่นนั้นฐานะของมหาวิทยาลัยก็เป็นมหาวิทยาลัยเพียงแต่ชื่อ แต่โดยธรรมชาติและตามหลักการทางด้านอุดมศึกษาแล้วก็ยังมิได้เป็นมหาวิทยาลัยตามมาตรฐานสากล ที่ใกล้เคียงก็เห็นจะได้แก่จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ซึ่งในระยะนั้นได้มีการเปิดสอนสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งทางด้านอักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ มีสภาพใกล้เคียงกับการจะเป็นมหาวิทยาลัยโดยองค์ประกอบของสาขาวิชา จึงได้มีข้อเสนอแนะสำคัญเกิดขึ้นจากรายงานฉบับนี้ ที่จะให้มีการรวมมหาวิทยาลัยทั้ง 5 เข้าด้วยกัน เพราะพิจารณาเห็นว่า มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง ได้แก่ เกษตรศาสตร์ แพทยศาสตร์ ธรรมศาสตร์ และการเมือง ศิลปากร และจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย น่าจะมีฐานะเพียง

ระดับคณะวิชาหรือวิทยาลัย จึงเสนอให้รวมทั้ง 5 แห่งเข้าด้วยกัน แล้วก็เสนอชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งกรุงเทพฯ หรือที่เสนอเป็นภาษาอังกฤษว่า University of Bangkok ข้อเสนอนี้ได้รับการอ้างอิงในสมัยต่อ ๆ มาอยู่มาก รวมทั้งเมื่อตอนที่มีรัฐบาลคณะปฏิวัติตั้งแต่ พ.ศ. 2501 เป็นต้นมาหัวหน้าคณะปฏิวัติซึ่งเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาลในระยะนั้นได้แก่ จอมพลถนอม กิตติขจร เมื่อจะพิจารณารวมเอามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ก็ได้มีการอ้างถึงข้อแนะนำของ เซอร์ ชารลส์ ดาร์วิน เช่น เดียวกัน จอมพลถนอม กิตติขจร หัวหน้าคณะปฏิวัติได้กล่าวไว้ในตอนที่มีความดำริจะให้โอนมหาวิทยาลัยทุกแห่งมาขึ้นสำนักนายกรัฐมนตรีว่า

"แต่อย่างไรก็ดีข้อแนะนำของ เซอร์ ชารลส์ ดาร์วิน ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นก็ให้ความคิดแก่ข้าพเจ้าว่า ถึงแม้เราจะไม่ยุบรวมมหาวิทยาลัยเข้าเป็นแห่งเดียวกันก็ควรจะให้มหาวิทยาลัยทั้งหลายเข้ามารวมอยู่ในสังกัดเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการรักษามาตาฐานและความเป็นระเบียบอันดี ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจเดินไปพบ เซอร์ ชารลส์ ดาร์วิน ครึ่งทางคือเอามหาวิทยาลัย ที่แยกสังกัดอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ มาไว้ในสังกัดเดียวกัน คือ สำนักนายกรัฐมนตรีดังปรากฏในพระราชบัญญัติที่ออกพร้อมกันเรื่องโอนมหาวิทยาลัยต่างๆ มาสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีและนอกจากนั้นข้าพเจ้าในฐานะนายกรัฐมนตรี ก็จะได้ออกคำสั่งให้คณะกรรมการพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยต่างๆ ให้มีระบบการปกครองมหาวิทยาลัยเป็นแบบเดียวกัน หรือให้คล้ายคลึงกันมากที่สุดที่จะเป็นได้"[16]

จากแรงกระตุ้นทางด้านการเร่งรัดพัฒนาประเทศ ก็ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญในประการแรก คือการรวมมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้อยู่ในสังกัดเดียวกัน ในทำนองที่เป็นการตั้งครอบครัวมหาวิทยาลัยขึ้นใหม่ เพื่อการประสานงานที่ดีและเพื่อให้อยู่ในมาตราฐานเดียวกัน

2. การขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นอุดมศึกษาไม่สู่ภูมิภาค โดยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการการศึกษาในส่วนภูมิภาค เป็นศูนย์ทางวิชาการของภาค และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาภาคด้วย จึงได้เกิดมหาวิทยาลัยใหม่ขึ้นในภาค

---

[16] จอมพลถนอม กิตติขจร "คำกล่าวเปิดประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ" *ประมวลสุนทรพจน์ จอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2502-2507* (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบ นายกรัฐมนตรี, 2507), หน้า 34

3 แห่งด้วยกัน แห่งแรกคือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งนับได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งขึ้นในยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศเป็นแห่งแรก โดยมีจุดประสงค์สำคัญในการที่จะส่งเสริมพัฒนาการการศึกษาในภูมิภาค และเป็นศูนย์ทางด้านวิชาการของภาคด้วย[17] คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2503 ให้จัดตั้งขึ้นและให้เปิดเรียนได้ในปี พ.ศ. 2507 โดยให้กระทรวงศึกษาธิการเป็น ผู้ดำเนินการจัดตั้งเมื่อจัดตั้งแล้วก็ส่งมอบให้ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี มหาวิทยาลัยแห่งที่สองที่เกิดขึ้นในต่างจังหวัดคือมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยเริ่มจากคณะกรรมการภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีมติ เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2505 ให้จัดตั้งสถาบันการศึกษาขั้นสูงทางด้านวิศวกรรมศาสตร์และเกษตรศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคมในปีเดียวกัน จึงได้เปลี่ยนชื่อสถาบันนี้เป็นมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมุ่งหมายให้เป็นศูนย์กลางในพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และต่อมาเมื่อเดือนสิงหาคม 2508 คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้เปลี่ยนเป็นใช้ชื่อมหาวิทยาลัยขอนแก่นตามชื่อเมืองเช่นเดียวกับเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นในส่วนภูมิภาค 2 แห่งดังกล่าวมีลักษณะพิเศษตามประเพณีการตั้งชื่อมหาวิทยาลัย คือ เป็นแห่งแรก ๆ ของเมืองไทยที่เอาชื่อเมืองมาเป็นชื่อมหาวิทยาลัยเพราะแต่เดิมนั้นเมื่อมีอยู่ 5 แห่ง มีอยู่ 1 แห่ง ที่ชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่บุคคล 4 แห่งชื่อตามลักษณะสาขาวิชาที่เปิดสอน เพราะฉะนั้นตามนัยนี้ก็อาจจะถือได้ว่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้เป็นผู้นำในการที่จะให้ชื่อมหาวิทยาลัยตามชื่อเมือง แห่งที่สามที่เกิดขึ้นในช่วงของการเร่งรัดพัฒนาประเทศเพื่อสนองนโยบายการขยายโอกาสทางการอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาคก็คือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อการพัฒนาภาคใต้ให้มีความเจริญทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาคณะกรรมการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภาคใต้ได้ประชุมปรึกษากันเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2508 และลงความเห็นว่าควรเริ่มจากชั้นวิทยาลัยเทคนิคก่อนแต่ในที่สุดก็ได้จัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2511 มีศูนย์ดำเนินการศึกษาที่เรียกกันในปัจจุบันว่าวิทยาเขต (Campus) 2 แห่ง คือ ที่ศูนย์จังหวัดปัตตานีที่ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี และศูนย์จังหวัดสงขลาที่ตำบลคอหงษ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา[18]

---

[17] ม.ล. ปีน มาลากุล *เรื่องมหาวิทยาลัยเชียงใหม่* (พระนคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2505) หน้า 2

[18] สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ *สรุปรายงานประเมินผลการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ปี 2510-2514* (พระนคร: โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ, 2515) หน้า 44

3. การเน้นความพันธ์ระหว่างการอุดมศึกษากับการพัฒนาประเทศ การเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจในยุครัฐบาลปฏิวัติสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 ก่อให้เกิดการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้นอย่างเป็นกิจลักษณะ ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา จากการที่ได้มีการวาง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขึ้นเป็นระยะ ๆ ทำให้เกิดการเน้นความสัมพันธ์ระหว่างการอุดมศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นเป็นพิเศษ โดยถือว่าสถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งผลิตกำลังคนระดับสูงตามความต้องการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สถาบันอุดมศึกษาในยุคที่มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจึงมักจะได้รับการ สนับสนุนให้ขยาย งานในสาขาวิชาที่มีความจำเป็นรีบด่วนที่มีความต้องการกำลังคนมาก และประเทศอยู่ในภาวะที่ขาดแคลนกำลังคนในสาขานั้น ๆ ในแต่ละระยะของแผนพัฒนาก็มักจะมีการ ระบุสาขา กำลังคนที่ มีความ ต้อง การ สาขาที่ ได้รับการเน้นเสมอมาตั้งแต่เริ่มมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะที่ 1 ได้แก่ สาขาแพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สามสาขานี้เป็นสาขาวิชาหลักที่โดยผลประเมินของทางฝ่ายพัฒนาเศรษฐกิจได้ชี้ให้เห็นเสมอมาว่ามีความต้องการกำลังคนมากและเป็นสาขาที่จำเป็นรีบด่วน สถาบันอุดมศึกษาทั้งที่มีอยู่เดิมและตั้งขึ้นใหม่ เมื่อมีการปรับปรุงขยายงาน ก็มักจะปรับปรุงขยายงาน โดยถือเอา ความต้องการด้านกำลังคนในสาขาเหล่านี้เป็นหลัก สาขาอื่น ๆ ที่ได้รับการเน้นเนื่องจากว่าเป็นพื้นฐานของสาขาเหล่านี้หรือมีความต้องการ กำลังคนเกิดขึ้นเป็นช่วงๆ ก็มีทางด้านวิทยาศาสตร์เศรษฐศาสตร์ และด้านการศึกษาเพื่อการผลิตครูระดับสูงเป็นต้น จากการที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างการอุดมศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในฐานะที่ถือว่าสถาบันอุดมศึกษา เป็นแหล่งผลิต กำลังคนระดับสูงนี้ ก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถาบันอุดมศึกษาเป็นอันมากจะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาที่มีอยู่แล้วเดิม เช่น จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และอื่นๆ เมื่อมีการปรับปรุงขยายงานก็มักจะปรุบปรังขยายงานสาขาแพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์เป็นหลักถึงแม้จะมีการเพิ่มสาขาอื่นตามความต้องการ และความจำเป็นอยู่บ้าง แต่การขยายงานก็เป็นไปในสาขาเหล่านี้มากกว่าสาขาอื่น ๆ และที่เห็นได้ชัดเจนก็คือมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งใหม่ในภูมิภาค เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอนแก่น และสงขลานครินทร์ สาขาวิชาที่เป็นสาขาวิชาเริ่มแรกของมหาวิทยาลัยเหล่านั้นก็เน้นหนักไปทางด้านเกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และแพทยศาสตร์ ถึงแม้คณะเริ่มแรกในมหาวิทยาลัยเหล่านั้นจะมีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ก็มีขึ้นด้วย

ความจำเป็นในแง่ที่ว่าเป็นวิชาวิชาพื้นฐานที่สาขาแพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ หรือวิศวกรรมศาสตร์จำเป็นต้องอาศัย สาขาวิชาชีพอื่นที่มีในระยะเริ่มแรก เช่น ศึกษาศาสตร์ ก็มีเป็นส่วนประกอบที่เกิดจากความต้องการกำลังคน เมื่อเทียบกับสาขาที่ได้รับการเน้นทางด้านแพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ก็จะเห็นได้ชัดเจนว่าสาขาเหล่านั้นได้รับการเน้น เสมอมาในมหาวิทยาลัยภูมิภาคแม้ปัจจุบัน แต่เนื่องจากว่าความต้องการกำลังคนตามสภาพของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมนั้น ก็มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลุสมัย ตามสภาพการณ์มหาวิทยาลัยก็จะต้องพยายามสนองตอบต่อความต้องการเหล่านั้น จึงได้มีการเพิ่มสาขาหรือขยายงานสาขาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นตามไปด้วย แต่จะเน้นในระยะที่ผ่านมาโดยเฉพาะในระยะเริ่มแรกที่มีการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมก็อยู่ใน 3 สาขาวิชาที่กล่าวถึงนี้เป็นหลัก

4. การเน้นการศึกษาระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี ในลักษณะที่เรียกว่าบัณฑิตศึกษาเนื่อง จากความต้องการกำลังคน ระดับสูงตามช่วงของแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ชี้ชัดว่า การศึกษาระดับที่เหนือกว่าปริญญาตรีน่าจะได้ รับการส่งเสริมสนับสนุนโดยเฉพาะในสาขาที่ประเทศชาติมีความต้องการการกำลังคน เพราะการจะส่งผู้ที่สำเร็จการศึกษาภายในระดับปริญญาตรีไปศึกษาต่อต่างประเทศนั้น เป็นการลงทุนสูงเพราะการศึกษาในต่างประเทศต้องใช้จ่ายสูงมาก รวมทั้งการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษาในต่างประเทศก็อาจจะไม่สัมพันธ์กับความต้องการของประเทศไทย จึงได้มีการ พิจารณาขยายการศึกษา ในระดับ บัณฑิตศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นในมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้ว และได้เปิดสอนระดับสูงกว่าปริญญาตรีอยู่บ้าง โดยสนับสนุนให้มีการจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อที่จะผนึกกำลังและประสานงานการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีให้ทำ ได้เข้มแข็ง และเปิดสาขาต่าง ๆ ที่อยู่ในมาตรฐานเทียบเคียงกันได้กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วย เช่น ที่ลจุฬางกรณมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น ในขณะเดียวกันก็ได้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาที่ สอนเฉพาะระดับสูงว่ากปริญญาตรี คือ ตั้งแต่ปริญญาโทขึ้นไป ในสาขาที่มีความจำเป็นรีบด่วนที่จะต้องสนองความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศ สถาบันนั้นก็คือสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งขึ้นในยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศ ความคิดในการจัดตั้งสถาบันนี้เกิดขึ้นเพื่อต้องการจะส่งเสริมการศึกษาระดับสูงให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศโดยตรง โดยในระยะแรกเสนอให้มี

การจัดตั้ง Institute of Development Administration โดยมีหลักการว่า ให้รวมการสอนวิชารัฐประศาสนศาสตร์ การอบรมข้าราชการ การสอนวิชาพัฒนาเศรษฐกิจ และการสอนวิชาสถิติ และรวมการสอนวิชาการบริหารวิสาหกิจเข้าด้วยกัน คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2505 ว่า รับหลักการและอนุมัติให้จัดตั้งกรรมการเพื่อจัดตั้งสถาบันการสอนวิชาบริหารเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศรวมถึงการบริหารธุรกิจ และได้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อจัดทำรายละเอียดขึ้นพร้อมทั้งได้ติดต่อขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศพร้องกันไปด้วย ในที่สุดก็ได้ตั้ง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (National Institute of Development Administration) ขึ้นในปี พ.ศ. 2509 ได้โอนเอาคณะรัฐประศาสนศาสตร์จาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มาสังกัดอยู่ในสถาบันใหม่นี้ด้วย[19] จัดเป็นสถาบันบัณฑิตศึกษาที่ทำหน้าที่ทางด้านการสอนการวิจัยค้นคว้าในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี คือถือว่าเป็นสถาบันบัณฑิตศึกษาโดยเฉพาะ สถาบันนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาวิชาบริหารและการพัฒนาทำการวิจัยส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง[20]

5. การขยายโอกาสทางการอุดมศึกษาให้กว้างขวางขึ้น ตามพัฒนาการของการอุดมศึกษาในประเทศไทยนั้นจะเห็นได้ชัดเจนว่า ถึงแม้จะได้มีความพยายามที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาอยู่เสมอมาแต่ก็ยังเป็นโอกาสที่ให้ค่อนข้างจำกัด และมีการคัดเลือกผู้ที่จะเข้าศึกษาเพราะไม่สามารถที่จะรับผู้ที่สำเร็จมัธยมศึกษาได้ทั้งหมด เพราะผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่ามีปริมาณมาก และในอดีตรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับนั้นเข้าศึกษาได้ ในปริมาณที่ไม่ถึงครึ่งของผู้ที่จบแต่ละปี การเรียกร้องที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นมีอยู่ทุกยุคทุกสมัย แต่ในระยะที่มีการเร่งรัดพัฒนาประเทศนี้เสียงเรียกร้องก็มีมากขึ้น และได้มีผู้เล็งเห็นความสำคัญในการที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาให้กว้างขวางโดยเฉพาะในสาขาที่ไม่จำเป็นต้องลงทุนสูง และผู้รับโอกาสศึกษาหาความรู้จากตำรับตำราได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องลงทุนมาก จึงได้มีความดำริที่จะตั้งมหาวิทยาลัยประเภทที่เป็นมหาวิทยาลัยเปิด คือเปิดรับผู้เข้าศึกษาโดยไม่ต้องสอบคัดเลือกในทำนองที่เป็นมหาวิทยาลัยตลาดวิชา โดยมีแนวความคิดสืบเนื่องจากการที่ สมัยหนึ่ง

---

19 *สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์รอบปีที่ 2* (พระนคร: โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2511) หน้า 55

20 "พระราชบัญญัติ สถาบันบัณฑิตพัฒนาบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2509" *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 83 ตอนที่ 29 วันที่ 31 มีนาคม 2509

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการเมืองก็ได้ทำเช่นนั้น รัฐบาลจึงได้ตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยได้มีเหตุผลท้ายพระราชบัญญัติ จัดตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงความว่า

"เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้คือ เนื่องจากประเทศไทยมีพลเมืองเพิ่มมากขึ้น เป็นเหตุให้นักเรียนนักศึกษาไม่มีที่เล่าเรียนดังปรากฏปัญหาเป็นประจำมาทุก ๆ ปี เพราะมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีนักศึกษาเป็นจำนวนมากแต่ที่เล่าเรียนคับแคบ ไม่อาจรับนักศึกษาเพิ่มจำนวนขึ้นได้และเพื่อให้มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นตลาดวิชา รับนักศึกษาได้ทั่วไป โดยมาฟังคำสอนที่มหาวิทยาลัยก็ได้ หรือจะรับซื้อคำสอนจากมหาวิทยาลัยไปเรียนด้วยตนเองแล้วมาสมัครสอบก็ได้ เป็นการให้การศึกษาแก่ชนทุกชั้น เพื่อสร้างคุณภาพความรู้ความสามารถของประชาชนคนไทย ให้สูงขึ้นทัดเทียม นานาอารยะประเทศ และเป็นการสกัดกั้นมิให้นักศึกษาไปหาที่เล่าเรียน ในต่างประเทศอันเป็นการสูญเสียเงินตราต่างประเทศปีหนึ่ง ๆ มิใช่น้อย และเป็นการแก้ปัญหาข้อกล่าวว่านักศึกษาไม่มีที่เล่าเรียนจะได้หมดสิ้นไป"[21]

มหาวิทยาลัยรามคำแหงจึงเป็นมหาวิทยาลัยตลาดวิชาที่มีหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติว่า เป็นสถาบันการศึกษาและ วิจัยแบบตลาดวิชามีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิชาชีพชั้นสูงและทะนุบำรุงวัฒนธรรม[22]

ในระยะที่มีความเคลื่อนไหวทางด้านโอกาสทางการศึกษานี้เองสถาบัน อาชีวศึกษาของรัฐก็ได้มีการพิจารณาขยายโอกาสทางการศึกษาด้านอาชีวศึกษาให้สูงขึ้นถึงระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาที่ประเทศชาติมีความต้องการกำลังคนเป็นอันมาก จึงได้มีการจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ขึ้นในปี พ.ศ. 2514 โดยการรวมวิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ วิทยาลัยโทรคมนาคม และวิทยาลัยเทคนิคธนบุรี ซึ่งสังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เข้าด้วยกัน หลังจากตั้งเป็นสถาบันเทคโนโลยีขึ้นเรียกว่าสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เพื่อผลิตครูอาชีวศึกษาระดับปริญญา ให้การศึกษาทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ ทั้งระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญา และทำการวิจัยและส่งเสริมทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์[23]

---

21 "พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514" *ประมวลกฎหมายที่เกี่ยวกับ มหาวิทยาลัย* (ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, 2518) หน้า 125

22 *เรื่องเดิม* หน้า 115

23 "พระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พ.ศ. 2514" *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 88 ตอนที่ 43 วันที่ 23 เมษายน 2514

เมื่อมาถึงระยะที่มีการจัดตั้ง มหาวิทยาลัยสุดท้ายในช่วงของระยะเร่งรัดพัฒนาประเทศก็จะเห็นได้ว่าภายหลังการปฏิวัติเมื่อปี พ.ศ. 2501 เป็นต้นมาได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่ง อยู่ในภูมิภาค 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และอยู่ในกรุงเทพฯ 2 แห่ง คือ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งทั้งหมดก็มีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น นอกจากการจัดตั้งมหาวิทยาลัยดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ยังได้มีการพิจารณารวม มหาวิทยาลัยเข้ามาอยู่ในส่วนของการบังคับบัญชาเดียวกันทั้งหมด คือสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อสะดวกในการวางนโยบายเพื่อการพัฒนาประเทศ เพื่อให้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม รวมทั้งมุ่งให้มหาวิทยาลัยมีมาตรฐานใกล้เคียงกันมีรูปแบบการบริหารคล้ายคลึงกันด้วย ซึ่งในระยะต่อมาได้ย้ายออกมาจากสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมารวมอยู่ในทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในยุคเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมก็คือ ความพยายามที่จะปรับปรุงมหาวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบขึ้น ให้มีส่วนในการช่วยเร่งรัดพัฒนาประเทศในฐานะเป็นศูนย์ทางวิชาการ เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาตามภาคต่าง ๆ และส่วนกลาง มีการขยายโอกาสทางการศึกษาทั้งในส่วนที่ขยายไปสู่ภูมิภาค และในส่วนที่ขยายให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เช่นมีมหาวิทยาลัยตลาดวิชาเช่นรามคำแหง เป็นต้น นอกจากนั้นในการเร่งรัดพัฒนาประเทศก็ยังได้ มีการจัดตั้งสถาบันและขยายงานมหาวิทยาลัยในส่วนที่เกี่ยวกับบัณฑิตศึกษาขึ้นด้วย เพื่อที่จะให้สอนระดับสูงและทำการวิจัยค้นคว้า ในสาขาที่มีความจำเป็นรีบด่วนสำหรับการพัฒนาประเทศ

6. การเปิดโอกาสให้เอกชนได้ร่วมรับภาระในการจัดอุดมศึกษา นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นระยะ ๆ ตั้งแต่ปี 2504 เป็นต้นมา สถาบันอุดมศึกษาได้รับการพิจารณาว่าเป็นแหล่งผลิตกำลังคนระดับสูง เพื่อสนองความต้องการของประเทศชาติ เกณฑ์ความต้องการกำลังคนจึงเป็นหลักสำคัญในการให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ประสงค์จะได้รับการศึกษาระดับนี้ การอุดมศึกษาได้รับการเน้นว่าเป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องให้ลำดับความสำคัญแก่สาขาวิชาที่ขาดแคลนกำลังคน เช่น เกษตรศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ เป็นสำคัญ มหาวิทยาลัยที่จัดตั้งขึ้นในภูมิภาคคือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ต่างก็เน้นการผลิตบัณฑิตในสาขาดังกล่าวในระยะแรกเริ่มเช่นกัน

ในขณะที่รัฐได้พยายามให้โอกาสทางการศึกษา โดยถือเกณฑ์ความต้องการกำลังคนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก ประชาชนก็ได้มีการเรียกร้องให้มีการขยายโอกาสทางอุดมศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ก่อให้เกิดมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชาและวิทยาลัยเอกชนขึ้น ก่อนปี พ.ศ. 2512 นั้นเรื่องของการอุดมศึกษาเป็นเรื่องที่รัฐเป็นผู้จัดแต่ผู้เดียว เอกชนมีส่วนร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาเฉพาะในระดับที่ต่ำกว่าอุดมศึกษา ได้แก่ระดับอนุบาล ประถม และมัธยมศึกษาเท่านั้น อันที่จริงแนวความคิดเรื่องการที่จะให้เอกชนได้มีส่วนร่วมรับภาระในการจัดการอุดมศึกษาด้วยนั้นได้มีมานานแล้ว และก็ได้มีการอภิปรายหาหลักการและเหตุผลข้อดีข้อเสียอยู่ตลอดมา แต่ก็ยังขาดความพร้อมทั้งทางด้านรัฐบาลและเอกชน จึงอยู่ในสภาพของข้อคิดเห็นและการพิจารณาไตร่ตรองถึงข้อดีข้อเสียความควรไม่ควรเกี่ยวกับเรื่องนี้ตลอดมา จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2508 จึงได้มีกลุ่มเอกชนแสดงความต้องการจะขยายโรงเรียนราษฎร์ ประเภทอาชีวศึกษาให้ได้มีโอกาสเปิดสอนสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา โดยได้เสนอขอให้รัฐบาลอนุญาตให้เอกชนจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา จึงได้มีการพิจารณาเรื่องนี้กันอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง

เหตุผลที่มีการเรียกร้องให้มีสถาบันอุดศึกษาของเอกชนขึ้นนั้น มีหลายประการ กล่าวคือเมื่อการศึกษาของประเทศเจริญก้าวหน้าขึ้น ประชาชนตื่นตัวที่จะได้รับการศึกษาสูงขึ้น จนกระทั่งมีปริมาณมากเกินกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจะรับได้ เมื่อสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไม่อาจจะตอบสนองความต้องการของผู้ที่ต้องการศึกษาในระดับนี้ได้ ผู้ที่มีฐานะดีก็ส่งบุตรหลานที่เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไม่ได้ไปศึกษา ณ ต่างประเทศ ทำให้เกิดผลเสียทางด้านเศรษฐกิจ เพราะทำให้เสียเงินออกนอกประเทศปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก ส่วนผู้ที่มีฐานะไม่ดีพอที่จะส่งไปศึกษาต่อในต่างประเทศได้ เมื่อเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไม่ได้ก็จะอยู่ในสภาพว่างงาน หรือทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่มั่นคง ในขณะเดียวกันก็มุ่งที่จะกวดวิชา เพื่อที่จะสอบคัดเลือกเข้าในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในปีต่อ ๆ ไปด้วย

สาเหตุดังกล่าวนี้คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติ เมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2508 ให้สภาการศึกษาแห่งชาติดำเนินการแก้ไขและวางระเบียบข้อบังคับรวมทั้งปรับปรุงพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปิดโอกาสให้เอกชนร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาและในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาได้ คณะกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติ ในสมัยนั้นได้เสนอ

รายงานขออนุมัติในหลักการต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2510 สรุปสาระสำคัญของ หลักการต่าง ๆ ได้ดังนี้[24]

1. ให้สภาการศึกษาดำเนินการแก้ไขแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงที่รัฐบาลจะเปิดโอกาส ให้เอกชนจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

2. ให้สภาการศึกษาแห่งชาติดำเนินการร่าง พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชนขึ้นใหม่ แทนการปรับปรุงพระราชบัญญัติฉบับที่เกี่ยวข้องตามที่ คณะรัฐมนตรีได้มีมติไว้ หลักการสำคัญ ๆ ที่เห็นสมควรบรรจุไว้ในพระราชบัญญัติวิทยาลัย เอกชนนอกเหนือไปจากข้อบังคับในการดำเนินงานสถานศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป คือ

2.1 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งวิทยาลัยจะต้องชัดเจน มีลักษณะสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศ และเพื่อช่วยจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยไม่มุ่งหวังประโยชน์จากนักศึกษาทำนองการค้า เงินทุนและรายได้ของวิทยาลัยจะต้องได้รับการจัดสรรตามสัดส่วนที่เหมาะสมในการรักษาและปรับปรุงมาตรฐานการศึกษา ตามเกณฑ์ที่สภาการศึกษาแห่งชาติได้วางไว้ ตลอดจนขยายโครงการที่วิทยาลัยวางไว้ด้วย

2.2 ฐานะของวิทยาลัยเอกชน จะต้องมีฐานะเป็นนิติบุคคลโดยจะตั้งเป็นมูลนิธิหรือบริษัทจำกัดก็ได้

2.3 ลักษณะของวิทยาลัยเอกชนจะต้องมีลักษณะดังนี้คือ

ก. รับนักศึกษาซึ่งจบชั้น ม.ศ. 5 หรือเทียบเท่าเป็นอย่างต่ำ

ข. ในระยะเริ่มแรกให้จัดหลักสูตรไม่ต่ำกว่า 2 ปี และไม่สูงกว่า 3 ปี แรกของหลักสูตรในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยของรัฐ

2.4 การบริหารวิทยาลัยเอกชน วิทยาลัยจัดการบริหารโดยมีคณะกรรมการวิทยาลัยทำนองเดียวกันกับ Board of Trustee ของต่างประเทศเป็นหลัก คณะกรรมการหน้าวิทยาลัย ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทางธุรกิจอย่างไว้น้อย 5 คน ในจำนวนนี้จะต้องมีผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ 1 คนคณะกรรมการจะต้องมีที่เป็นผู้วางนโยบายและควบคุมให้ผู้บริหารวิทยาลัยบริหารงานตามกฎหมายและนโยบายที่วาง

---

[24] สภาการศึกษาแห่งชาติ *เอกสารประกอบระเบียบวาระการประชุมคณะกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 8/2510 เรื่องการเสนอให้คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ดำเนินการเกี่ยวกับวิทยาลัยเอกชน*

2.5 การรับความช่วยเหลือการเข้าเป็นเครือสถาบันอื่น ๆ หรือองค์การใด ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศของวิทยาลัยเอกชน จะต้องมีการกำหนดมาตรการอย่างเคร่งครัดโดยระบุไว้ในกฎหมาย

ในกรณีที่วิทยาลัยเอกชนจะได้รับความช่วยเหลือจากสถาบัน หรือองค์การใด ๆ ก็ตาม ควรได้รับการพิจารณาโดยรอบคอบจากรัฐบาลเสียก่อน

2.6 การควบคุมวิทยาลัยเอกชน กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้อนุมัติการจัดตั้งและควบคุมการดำเนินงานของวิทยาลัยเอกชนให้อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน ส่วนสภาการศึกษาซึ่งทำหน้าที่เป็น Accrediting Board ก็จะทำหน้าที่พิจารณาหลักสูตรและมาตรฐานทางวิชาการของวิทยาลัยเอกชน

หลักการดังกล่าวข้างต้นเป็นหลักการที่คณะกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2510 คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบอนุมัติให้ดำเนินการต่อ ไปตามที่ สภาการศึกษา แห่งชาติเสนอและ สำนักงาน สภาการศึกษา แห่งชาติก็ได้นำหลักการดังกล่าวมาดำเนินการยก ร่างพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน ซึ่งได้มีการประกาศใช้เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 จึงนับได้ว่าเป็นครั้งแรกในประวัติการศึกษาของประเทศไทยที่ได้มีสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนขึ้น[25]

ในระยะแรกคือ พ.ศ. 2512—2514 วิทยาลัยเอกชนได้รับอนุมัติให้เปิดสอนหลักสูตรระดับต่ำกว่าปริญญาตรี คือ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหลักสูตร 2 ปี หรือหรืออนุปริญญาหลักสูตร 3 ปี หลังจาก ม.ศ. 5 หรือเทียบเท่า วิทยาลัยเอกชนในระยะเริ่มแรกจึงมีฐานะเป็นอนุวิทยาลัยหรือ Junior College และส่วนใหญ่ก็เกิดจากการขยายโรงเรียนราษฎร์ ประเภทอาชีวศึกษาขึ้นเป็นวิทยาลัย เพื่อสอนระดับสูงขึ้นในสาขาธุรกิจและการช่างเป็นส่วนใหญ่ จนกระทั่งในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติให้วิทยาลัยเอกชนดำเนินการสอนได้ถึงระดับปริญญาตรี[26]

ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2518) มีวิทยาลัยเอกชนที่ได้รับอนุญาต ให้เปิดดำเนินการอยู่ 11 แห่งด้วยกันคือ วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยเกริก วิทยาลัยเทคนิคสยาม วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ วิทยาลัยพายัพ วิทยาลัยพัฒนา วิทยาลัยศรีปทุม วิทยาลัยแสงธรรม

---

25 "พระราชบัญญัติวิทยาลัย เอกชนพ.ศ. 2512" *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 86 ตอนที่ 19 วันที่ 6 มีนาคม 2522

26 หนังสือของสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ สร.0403/1795 ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2514 เรื่อง การพิจารณารับรองวิทยฐานะของวิทยาลัยเอกชน

วิทยาลัยเอเชียอาคเนย์และวิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ วิทยาลัยเอกชนนี้ในระยะแรก (พ.ศ. 2512–2515) อยู่ในความควบคุมของสภาการศึกษาแห่งชาติ งานวิทยาลัยเอกชนได้โอนไปสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกระทรวงศึกษาธิการ โดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 และ 217 เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2515 และโอนมาอยู่ในความดูแลของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2517 ทั้งนี้เพื่อให้การควบคุมดูแลสถานศึกษาระดับปริญญา อยู่ในหน่วยงานระดับชาติหน่วยเดียวกันทั้งของรัฐและเอกชน[27]

พัฒนาการของการอุดมศึกษาของประเทศไทย เมื่อพิจารณาถึง พ.ศ. 2514 ซึ่งเป็นปีที่สิ้นสุด แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 2 จะเห็นได้ชัดเจนว่ามีวิวัฒนาการมาจากแรงกระตุ้นสำคัญ 2 ประการคือ เกณฑ์ความต้องการกำลังคนตามแผนพัฒนาประเทศ และความต้องการของประชาชนในด้านโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา ค่านิยมที่ให้ความสำคัญและปริญญาบัตรซึ่งฝังใจคนไทยมานาน ได้รับการเน้นเป็นพิเศษ เนื่องจากการขยายการศึกษาถึงระดับปริญญาที่เกิดขึ้น ในยุคเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศดังกล่าวแล้ว

การเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคทางการศึกษา

สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลติดตามมาจากการเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง เพื่อให้ประเทศไทยมีระบอบปกครอง แบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงจนเกิดเหตุการณ์วันมหาวิปโยคขึ้นเมื่อ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ก็คือ การเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างกว้างขวาง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงการอุดมศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับปริญญา สำหรับนักศึกษาสายอาชีวศึกษาและฝึกหัดครู จากการเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา ทำให้รัฐบาลหลังวันมหาวิปโยคต้องเร่งรัดให้มีการวางพื้นฐาน เพื่อการปฏิรูปการศึกษารวมทั้งต้องพิจารณาดำเนินการให้การขยายโอกาสทางการศึกษาระดับปริญญา แก่นักศึกษาสาย

---

27 "พระราชบัญญัติโอนกิจการบริหารบางส่วนของกระทรวงศึกษาธิการไปเป็นของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ" *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 91 ตอนที่ 112, 28 มิถุนายน 2517

อาชีวศึกษาและฝึกหัดครู ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคของนักศึกษากลุ่มต่าง ๆ ทำให้มีการพิจารณายกฐานะ วิทยาลัยวิชาการศึกษาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ[28] ยกฐานะสถาบันศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาขึ้นเป็นสถาบันประสาทปริญญา อันได้แก่การยกฐานะวิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่ที่แม่โจ้ ขึ้นเป็นสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร[29] การขยายการศึกษาถึงระดับปริญญาตรีในวิทยาลัยครูต่าง ๆ โดยมีการตราพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูขึ้น[30] ในระยะแรกจะมีวิทยาลัยครูเปิดสอนระดับปริญญาตรี 17 แห่ง การขยายการศึกษาระดับ ปริญญาตรีในวิทยาลัยเทคนิค โดยมีการตราพระราชบัญญัติวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาขึ้น[31] การขยายงานทางด้านอุดมศึกษาที่เกิดขึ้นในช่วงนี้เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กว้างขวางทั่วถึงและเป็นธรรมขึ้น ช่วยให้ผู้ที่เข้าศึกษาในสายอาชีวศึกษาและฝึกหัดครูได้ศึกษาต่อขั้นปริญญามากขึ้น ทำให้ฐานะของการศึกษาในสายต่าง ๆ เหล่านี้ดีขึ้น ข้อที่น่าเป็นห่วงคือคุณภาพของการศึกษาและปริมาณการผลิตบัณฑิตในสาขาเหล่านี้ ถ้าไม่มีการควบคุมและประสานงานให้ดีแล้วก็อาจจะทำให้มีบัณฑิตที่ด้อยคุณภาพ และเกิดการว่างงานขึ้นเป็นอย่างมากได้

เมื่อพิจารณาถึงประวัติความเป็นมาของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยจะพบว่าในบรรดาสถาบันการศึกษาขั้นอุดมที่มีสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยนั้น มีอยู่เพียง 5 แห่ง ที่ได้รับการสถาปนาขึ้นโดยมีอายุกว่า 25 ปี มาแล้ว คือ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2459 มหาวิทาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2476 มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ หรือมหิดล ในปัจจุบัน พ.ศ. 2486 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2486 และมหาวิทยาลัยศิลปากรตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2486 เช่นเดียวกัน อีก 7 แห่ง มีอายุตั้งแต่ 1 ปี ถึง 20 ปี คือ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสถาปนาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2497 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2507 มหาวิทยาลัย

---

28 "พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2517" *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 91 ตอนที่ 112 วันที่ 28 มิถุนายน 2517

29 "พระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร พ.ศ. 2518" *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 92 ตอนที่ 41 วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2518

30 "พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518" *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 92 ตอนที่ 48 วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2518

31 "พระราชบัญญัติวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา พ.ศ. 2518" *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 92 ตอนที่ 48 วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2518

ขอนแก่น พ.ศ. 2508 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2509 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2511 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พ.ศ. 2514 มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2514 และสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร พ.ศ. 2518 ในระยะ 10 ปีหลังนี้ คือตั้งแต่ พ.ศ. 2507 จนถึงปัจจุบัน เกือบจะพูดได้ว่าประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษาขั้นประสาทปริญญาเกิดขึ้นใหม่ปีละ 4 แห่ง ที่ถือได้ว่าประมาณปีละ 4 แห่ง นั้นก็คือเกิดมหาวิทยาลัยของรัฐขึ้น 7 แห่ง วิทยาลัยเอกชน 11 แห่ง วิทยาลัยครูที่ประสาทปริญญา 17 แห่ง และวิทยาลัยเทนิคบางแห่งที่จะมีส่วนร่วมในการประสาทปริญญาด้วย นับได้ว่าเป็นปรากฏการที่น่าสนใจมาก อย่างไรก็ตามหากประมวลเอาพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของสถาบันประสาทปริญญามาพิจารณาโดยรวม ๆ ก็พอจะสรุปประเด็นที่สำคัญ ๆ ในแง่ของภารกิจและพัฒนาการได้ดังนี้

ในด้านปณิธานของมหาวิทยาลัย นับตั้งแต่มหาวิทยาลัยแห่งแรกได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศไทย จุดมุ่งหมายที่เป็นหลักก็คือการสอนวิชาชีพชั้นสูง เพื่อผลิตกำลังคนระดับสูงสนองความต้องการของประเทศ เดิมใช้คำเพื่อรับราชการ ต่อมาเมื่อมีแผนพัฒนาประเทศมีการประเมินความต้องการกำลังคน ซึ่งรวมถึงกำลังคน ในส่วนของราชการ และธุรกิจเอกชนด้วย ในแง่นี้การศึกษาขั้นมหาวิทยาลัยก็คือการศึกษาต่อเนื่องจากมัธยมศึกษามีลักษณะเป็นสถาบันวิชาชีพชั้นสูง ในระยะที่ผ่านมามหาวิทายาลัยต่าง ๆ ก็ยังคงยึดมั่นในปณิธานข้อนี้ และดูจะมากยิ่งขึ้นนับตั้งแต่มีการวางแผนพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในยุคพัฒนา ซึ่งเริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแผนแรกในปี 2504 และมาถึงปัจจุบันก็อยู่ในช่วงของแผนพัฒนาระยะที่ 3 ซึ่งกำลังเตรียมทำแผนพัฒนาระยะที่ 4 ที่จะเริ่มขึ้นในปี 2520—2524 ว่าตามหลักสากลแล้วมหาวิทยาลัยในประเทศไทยยังทำหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ไม่สมบูรณ์ตามอุดมคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการ วิจัยและบริการทาง วิชาการแก่สังคม เพราะเท่าที่เป็นมา สถาบันอุดม ศึกษาขั้นประสาทปริญญาก็ยังเน้นทางด้านการสอน เพื่อการผลิตบัณฑิตเป็นภารกิจสำคัญเพียงประการเดียวอยู่ ส่วนทางด้านการวิจัยค้นคว้าเพื่อบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่เป็นเรื่องสำคัญและภารกิจสำคัญที่มหาวิทยาลัยควรจะต้องกระทำนั้นก็ยังอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างจะด้อยพัฒนา

ทางด้านโอกาสทางการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย นับได้ว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยม ศึกษา หรือเทียบ เท่าได้มี โอกาสศึกษาต่อ ในระดับมหา วิทยาลัยมากขึ้น ตามลำดับ

ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องจากการเพิ่มปริมาณการรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ การจัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค ซึ่งเมื่อก่อน พ.ศ. 2507 คือเมื่อก่อน 10 ปีที่แล้วมา มหาวิทยาลัยทั้งหมดตั้งอยู่ในกรุงเทพ ฯ การกระจายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาคโดยการจัดตั้ง มหาวิทยาลัยในภูมิภาค ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยให้โอกาสทางการศึกษาในระดับนี้ได้รับการขยายกว้างขวางขึ้น เกิดมีมหาวิทยาลัยภูธร มหาวิทยาลัยนครบาล การจัดตั้งวิทยาลัยเอกชนและการเปิดมหาวิทยาลัยแบบตลาดวิชา คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง การขยายโอกาสทางการศึกษาระดับปริญญาในสายอาชีวศึกษาและฝึกหัดครู ถ้าพิจารณาในแง่ปริมาณ จะเห็นได้ว่าแนวโน้มของโอกาสทางการศึกษาขั้นมหาวิทยาลัยเริ่มคลี่คลายจากโอกาสอันจำกัดสำหรับคนกลุ่มน้อย มาเป็นโอกาสสำหรับมวลชนมากขึ้น นับเป็นความก้าวหน้าที่มีนัยสำคัญของกิจการอุดมศึกษาของไทย แต่ความก้าวหน้าทางด้านนี้เอง ก็ได้ก่อให้เกิดความห่วงใยและความวิตกกังวลในหมู่ผู้สนใจการศึกษาระดับนี้มิใช่น้อย การเพิ่มปริมาณ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนนั้นเป็นของดีแต่ต้องไม่ทิ้งคุณภาพ การเปิดสถาบันประสาทปริญญาที่เกือบจะพูดได้ว่าประมาณปีละ 4 แห่ง ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาเป็นสิ่งมหัศจรรย์ในวงการศึกษาของไทย การเร่งรัดพัฒนาเช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่อง การขาด แคลนอาจารย์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ที่จะสอนใน สถาบัน ประสาทปริญญา เกิดการวิ่งเต้นหา อาจารย์ที่มีฝีมือ ดีระหว่างมหาวิทยาลัย และสถาบันการ ศึกษา ระดับอื่น ๆ จนกระทั่งในบางกรณีทำให้มหาวิทยาลัย ที่ตั้งมาก่อนอ่อนแอลงและคุณภาพทางการศึกษาด้อยลงเกิดความรู้สึกกันว่า การขยายโอกาสทางการศึกษา โดยการเปิดสถาบันประสาทปริญญาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วคือการชลอการพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่แล้ว ยุคต่อไปนี้จึง ควรเป็น ยุคของการ เร่งรัด ปรับปรุง คุณภาพของ สถาบันอุดมศึกษา ให้ได้ มาตรฐานจริง ๆ ไม่ควรจะมีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาขั้นปริญญาของรัฐเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะได้ทุ่มเททรัพยากรอันจำกัดปรับปรุง และขยายงานสถาบันประสาทปริญญาที่มีอยู่แล้วให้เป็นสถานศึกษาขั้นสูงสมชื่อ

ด้านความเคลื่อนไหวภายในระบบมหาวิทยาลัย ในระยะ 10 ปี ที่ผ่านมา ได้มีปรากฏการณ์หลายอย่างเกิดขึ้นในวงการมหาวิทยาลัย คณะอาจารย์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เริ่มตระหนักในความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลงระบบการทำงานของมหาวิทยาลัย พลังผลักดันที่จะมีระบบมหาวิทยาลัยที่มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน เพื่อความดีเด่นทางวิชาการ มีความเคลื่อนไหวที่จะออกจากระบบราชการไปสู่ระบบใหม่ทำนองรัฐวิสาหกิจ

หรือทำนองมหาวิทยาลัยในประเทศตะวันตก นิสิตนักศึกษาเริ่มแสดงความห่วงใยต่อสถาบันของตนเอง ทั้งในด้านวิชาการ บริหาร และงานกิจการนิสิตนักศึกษา ได้มีการแสดงความไม่พึงพอใจในกิจการด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจการภายในของมหาวิทยาลัย ใคร่ที่จะเห็นบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในส่วนที่จะสนองตอบความต้องการของสังคมได้ดียิ่งขึ้น สื่อมวลทั้งหลายโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ได้หันมาสนใจกิจการของมหาวิทยาลัยมากขึ้น การวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในรั้วของมหาวิทยาลัยเป็นไปอย่างกว้างขวาง เพิ่มพูนความสนใจในหมู่ประชาชนเป็นทวีคูณ ความเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นดัชนีชี้ชัดถึงความไม่พึงพอใจบางประการ ในสภาพปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษา ปัญหามีอยู่ว่าจะทำอย่างไรจึงจะสามารถรวมพลังความคิดและเปลี่ยนแปลงความเคลื่อนไหวเหล่านี้ออกมาเป็นการกระทำเพื่อความเจริญก้าวหน้าของการอุดมศึกษาอย่างแท้จริง

เท่าที่ได้ประมวลพัฒนาการและภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ตั้งแต่ยุคก่อกำเนิดมหาวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทยมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ชัดเจนว่าการขยาย โอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น เกิดขึ้นมากที่สุดในช่วงระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ส่วนพัฒนาการทางด้านภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับประสาทปริญญานั้นมิได้มีพัฒนาการก้าวหน้าไปมากเท่าที่ควร เพราะตั้งแต่ยุคก่อกำเหนิดของสถาบันอุดมศึกษาจนถึงปัจจุบัน การเน้นภารกิจทางด้านการผลิตบัณฑิต โดยถือหน้าที่ทางการสอนเป็นภารกิจสำคัญนั้นก็ยังเป็นภารกิจที่ได้รับการเน้นเสมอมา และเพราะการเน้นภารกิจทางด้านนั้นเป็นประการสำคัญทำให้เกิดการละเลยภารกิจสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาทางด้านอื่น ได้แก่ การวิจัยค้นคว้า เพื่อบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อที่จะเป็นแหล่งผลิตความรู้ขึ้น ใช้สอยภายในประเทศ ส่วนภารกิจทางด้านบริการแก่ชุมชนส่วนใหญ่ก็มักจะถือว่าการที่ สถาบันระดับประสาทปริญญาทำหน้าที่ทางด้านการสอนเพื่อการผลิตบัณฑิต ถ้าทำให้ดีแล้วก็ถือว่าเป็นบริการทางวิชาการแก่สังคมโดยตรง เพราะการทำการวิจัยค้นคว้า เพื่อบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ หากได้กระทำดีจริงแล้วผลที่ตอบสนองต่อสังคมในลักษณะเช่นนั้น ก็ถือว่าเป็นบริการทางวิชาการแก่สังคมด้วย นอกเหนือจากนั้นกิจกรรม ๆ ต่างที่จะกระทำในลักษณะที่เป็นการศึกษาต่อเนื่องก็ดี การฝึกอบรมระยะสั้น ระยะยาว การเผยแพร่ความรู้ไปสู่ประชาชน และโครงการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ที่จะอยู่ในขอบข่ายของบริการวิชาการก็มิได้กระทำเป็นกิจลักษณะนัก ภารกิจสุดท้าย ซึ่งเป็น ภารกิจที่ ได้ระบุ ไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาทุกแห่ง ก็คือการทะนุบำรุงศิลปะและ

วัฒนธรรม ภารกิจด้านนี้มหาวิทยาลัยในอดีตจนถึงปัจจุบันมิได้ทำหน้าที่เท่าที่ควร การดำเนินภารกิจทางด้านนี้ส่วนใหญ่จะจัดไปในลักษณะที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือกิจกรรมตามความถนัด และความสนใจของนิสิตนักศึกษา ถึงเวลาแล้วที่น่าจะได้มีการทบทวนถึงภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อที่จะให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถที่จะทำภารกิจด้านต่างๆ ที่สังคมมอบหมายได้อย่างเต็มที่และ เพื่อที่สถาบันเหล่านี้จะได้ให้การศึกษาที่มีคุณภาพสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมไทยได้อย่างแท้จริง